

ZIELONY GON

PAŃSTWOWY TEATR IM. ST. ŻEROMSKIEGO • KIELCE - RADOM

TIRSO DE MOLINA
ZIELONY GIL

Komedia w 3 aktach
w opracowaniu JULIANA TUWIMA

Reżyseria: OLGA KOSZUTSKA
Scenografia: MARIAN GOSTYŃSKI
Muzyka: MIROSŁAW NIZIURSKI
Choreografia: BOGUSŁAW WOLCZYŃSKI
Asystent reżysera: ANDRZEJ GŁOSKOWSKI

OBSADA

DONNA DIANNA	—	D. LIPiŃSKA
QUINTANA	—	S. KAMIŃSKI
CARAMANCHEL	—	C. JAGIELSKI
		J. WIECZOREK
DON MARTIN	—	A. GŁOSKOWSKI
DON PEDRO	—	E. KARASIŃSKI
OSORIO	—	S. MAKOWSKI
DONNA INEZ	—	W. SIEMASZKO
		L. HOLIK
DON RICARDO	—	J. TERAJEWICZ
DONNA CLARA	—	L. HOLIK
		O. KOSZUTSKA
DON ANTONIO	—	M. NOWAKOWSKI
IVALDIVIEVO	—	Z. ZAREMBA
ALGUASIL	—	J. BŁESZYŃSKI

Gra zespół instrumentalny Państwowej
Orkiestry Symfonicznej w Kielcach

Dyrygują:

KAROL ANBILD, HENRYK GOSTOMSKI

Kierownictwo muzyczne
— MIROSŁAW NIZIURSKI

Dyrektor: CZESŁAW JAGIELSKI

Kierownik artystyczny:
HALINA GRYGLASZEWSKA

Kierownik literacki:
KRYSZYNA ZBIJEWSKA

Stefania Ciesielska Borkowska

Profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego

TIRSO DE MOLINA

*P*ozorna sprzeczność: jak mógł wzorowy zakonnik, który nigdy nie wszedł w konflikt z inkwizycją, być autorem frywolnych komedii, subtelnym znawcą kobiet, a przede wszystkim twórcą Don Juana? W istocie sprzeczność tylko pozorna, gdyż mnich ten od wczesnej młodości patrzył na świat w sposób niesłychanie żywy, choć sceptyczny, znajomość psychologii kobiet czerpał — jak podkreślają biografowie — nawet z... konfesjonatu jako ich spowiednik, użytkując obiektywnie w ten sposób zdobyte obserwacje.

A Don Juan? Bo Tirso de Molina (prawdziwe nazwisko GABRIEL TELLEZ) jest przede wszystkim twórcą Don Juana, jednego z najpopularniejszych (obok Cida i Don Kiszota) bohaterów literatury hiszpańskiej, który się nieśmiertelnie nieomal na wszystkich scenach globu ziemskiego.

Tirso de Molina ma tę zasługę, że nikt przed nim nie opracował mitu Don Juana w sposób artystyczny i psychologiczny, a nikt po nim nie umiał wydobyć z tej postaci tyle satanizmu a równocześnie tyle uroku i siły dramatycznej.

O życiu twórcy Don Juana wiemy niewiele. Urodził się w Madrycie w 1584 r. (?) kształcił się w Alcalá de Henares, w roku 1601 (?) wstąpił do zakonu Mercedariuszy, w którym był profesorem teologii i kronikarzem, wyjeżdżał do Ameryki, zmarł w roku 1648 jako przeor w Sorii.

Rozpoczął pisarstwo od powieści wzorowanych na Decameronie Boccaccia i Cerventesa Powieściach przykładowych (Novelas ejemplares). Ogłosił je razem z kilkoma komediami. Należał do płodnych pisarzy: sam mówi w roku 1621, że napisał już 300 komedii. Zachowało się ok. 85.

Wyszedłszy z kręgu Lopego de Vega szczycił się, że takiego miał mistrza. Podobnie jak Lope, odrzucił klasyczne reguły, a wartość swych utworów dramatycznych oparł na realnym podłożu osobistego doświadczenia, stosunków z ludźmi i — porównywanej nawet często z Szekspirem — zdolności do głębokiej psychologicznej charakterystyki swoich bohaterów. I Lope de Vega bardzo cenił Tirsa de Molina, dedykował mu jedną ze swych komedii, a w poemacie, który jest rodzajem krytycznego przeglądu literatury hiszpańskiej Laur Apolona (Laurel de Apolo), nazwał go Terencjuszem hiszpańskim.

Don Juan czyli Burlador de Sevilla o el Convidado de piedra (Uwodziciel Sewilski i kamienny Gość) należy do młodzieńczych dzieł Tirsa de Molina. Nie jest to dzieło doskonałe, przeciwnie: Tirso ma w swym dorobku komedie o konstrukcji o wiele lepszej. Dał jednak impuls do zajęcia się tą postacią i zarodek, który ulegał ciąglej przemianie i do dzisiaj nie stracił atrakcyjności. Wszak tacy pisarze jak Molière, Zamora, Mozart (który oplótl libretto tonami muzyki), Lenau, Byron, Goldoni, Prosper Mérimée, Bernard Shaw, Lenormand, Puszkina, nasz Tadeusz Rittner i i. — powoływali do życia barokowego i romantycznego rycerza miłości i śmierci.

Don Juan jest jednym z wielkich symboli na skrzyżowaniu Renesansu i Baroku. Symbol niezaspokojonej miłości i buntu ciała. Na nic nie przydały się próby odmówienia

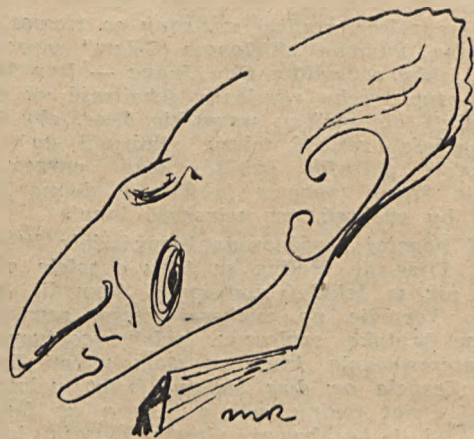
Tirsowi ojcostwa Don Juana. Nowsze badania stylu, języka, motywów i ogólnego nastroju sztuki wykazały, że komedia Uwodziciel Sewilski posiada wszystkie istotne rysy dalszej twórczości pisarza, a wiele chwytów tego młodzieńczego dzieła, które miało od razu zdobyć mu literackie ostrogi, powtarza się w innych jego komediach.

Bo oto i Gil w zielonych spodniach (Gil en las calzas verdes) nazwany w trawestacji Juliana Tuwima „Zielonym Gilem“ wprowadza jakby sobowtóra Don Juana — Don Martina, typ trochę odmienny (chciwość na pieniądze!), ale mający wszystkie dane, aby i w przyszłości zerwać więzy, którymi go tak sprytnie potrafiła usidlić jego narzeczona donia Juana (nazywa ją Tuwim donna Diana) by odebrać swą własność innej.

W bogatej i różnorodnej spuściźnie literackiej Tirsa de Molina są tony o wiele głębsze niż w lekkiej dowcipnej komedii Gil. Jego komedie po większej części zawierają ostrą krytykę społeczną, pełną sceptycyzmu i rozczarowania, które są zwiastunami Baroku. Zespala on dwa światy: świat cudowności i świat realny, religii i życie w formie ludowej i barokowej. Często wyraża ironię w stosunku do wielkich rodów — co tłumacza krytycy jego niejasnym pochodzeniem. Mówiąc o próżności szlachty i równości wszystkich wobec Boga i prawa naturalnego, przybiera Tirso de Molina gorzki ton i podkreśla niesprawiedliwość społeczną.

Tirso de Molina góruje nad Lopem de Vega i Calderonem iskrzącym błyskotliwym dowcipem i swawolną ironią. Wirtuoz efektów scenicznych umie Tirso wydobywać elementy komizmu także z języka, tworzy zręczne neologizmy, używa rzeczowników przymiotnikowo i łamie z satysfakcją utarte zwroty językowe, a robi to lekko i dowcipnie. Jest to też maniera barokowa, nie tak poważna jak u Calderona.

Dzięki bogactwu środków dramatycznych, którymi obdarza Tirso de Molina swoje komedie, a zwłaszcza nagromadzeniu pomysłów sytuacji, mógł Tuwim podjąć jeden motyw uwielokrotnienia Gila, co wzmocniło komizm i uplastyczyło akcję. Całą jej świeżość i urok musi wydobyć odpowiednie „hiszpańskie“ tempo komedii, wdzięczne zadanie dla zespołu aktorskiego!

Rys. Marek Rudnicki

JULIAN TUWIM

Jeden z najwybitniejszych poetów ostatniego półwiecza (1894—1953), współzałożyciel grupy „Skamander“, był nie tylko autorem licznych wierszy, które ukazały się w kilku tomach poetyckich, ale również znakomitym tłumaczem poezji i dramatów — głównie rosyjskich twórców (Puszkina, Niekrasowa, Gribojedowa). Satyryk, twórca wierszy dziecięcych, autor szopek i tekstów kabaretowych, nazwisko swe związał Tuwim na stałe z teatrem — m. in. poprzez opracowanie, trawstację znanej komedii Tirsa de Molina „Gil w zielonych spodniach“, którą nazywał: „Zielonym Gilem“.

TEATR HISZPAŃSKI

Tirso de Molina był jednym z trzech twórców narodowego teatru hiszpańskiego na przełomie wieku XVI i XVII. Żył i pisał w czasie, gdy powstawały dzieła Lopego de Vega i Calderona de la Barca. Sam u-

znawał się za ucznia de Vega i wpływ tego pisarza wyraźny jest w jego twórczości.

Przypomnijmy sylwetki dwóch wielkich, współczesnych twórcy „Don Juana“ i „Zielonego gila“, poetów:

Lope de Vega

Lope Felix de Vega Carpio, urodzony i zmarły w Madrycie (1562 — 1635), był synem kupca - dziewiarza. Po ukończeniu szkoły jezuickiej i uniwersytetu w Alcala otrzymał stopień bakałarza. Życie jego nie pozabawione było przygód. Zaplątany w proces oparty o oszczerstwa przeżył wygnanie z Madrytu i więzienie, jako ochotnik brał udział w bitwie morskiej wielkiej armady przeciwko Anglii.

Od wczesnych lat zdobywać począł sukcesy jako dostawca sztuk teatralnych. Dwukrotnie wdowiec, raz po raz zmieniający książęcych panów, w 1613 r. wstąpił do zakonu. W kilkanaście lat potem otrzymał od papieża Urbana VIII tytuł doktora filozofii.

MARIAN GOSTYŃSKI

PROJEKTY KOSTIUMÓW

Był twórcą narodowego teatru hiszpańskiego, a zarazem najplodniejszym w literaturze światowej autorem sztuk scenicznych. Sam przyznawał się do napisania 1500 dramatów i komedii; jako biografowie dorobek ten oceniają na przeszło 2.000 pozycji. Wynik to zarówno olbrzymiej fantazji pisarza (rzadko kiedy motywy jego sztuk powtarzają się), jak wielkiej pracowitości i łatwości pióra (niektóre sztuki tworzył w ciągu jednej doby). Do czasów dzisiejszych przetrwało 470 jego sztuk, 300 dalszych znanych jest tylko z tytułów.

Swe pisarstwo sam określa w swym humorystyczno - ironicznie potraktowanym podręczniku „O nowej sztuce pisania komedii w dzisiejszych czasach“. Spierając się z arystotelesowską zasadą trzech jedności, uznaje tylko potrzebę ciągłości akcji. Hołduje łączeniu komizmu z tragizmem. Cel komedii ocenia jako „naśladowanie czynów ludzkich i malowanie obyczajów swych czasów“. Lope wprowadził do sztuk typowe dla późniejszego teatru hiszpańskiego postaci, towarzyszące głównym bohaterom — kawalerowi i damie jego serca. Dla jego teatru wystarczy — jak pisał: „dwa koźły, na nich dwie deski, dwu aktorów i jedna namiętność...“.

Tematyka sztuk Lopego de Vega jest bardzo różnorodna — od mitologii antycznej, baśni i podań ludu hiszpańskiego a nawet wątku... odkrycia Ameryki, poprzez komedie intryg i tzw. „komedie piaszcza i szpady“, osnute na

motywie przebierania się bohaterów, zmieniań na scenie postaci, aż po sztuki biblijne, poświęcone świętym.

Przez kilkadziesiąt lat panował Lope de Vega na hiszpańskiej scenie. Po śmierci twórczość jego zesłała w cień, przysłonięta głębszą, znakomitą poetyką dzieł Calderona. „Odkrył“ go znowu dla teatru europejskiego dramaturg austriacki, Franz Grillparzer, kilkadziesiąt lat życia poświęcając studiom nad Lopem de Vega i tłumaczeniom jego komedii. Studia te nie pozostały zresztą bez wpływu na jego własną twórczość, w której dopatrywać się można wyraźnych inspiracji hiszpańskiego poety. Do najczęściej grywanych w Polsce utworów Lopego de Vega należą „Owce źródło“ i „Pies ogrodnika“.

Calderon de la Barca

Don Pedro Calderon de la Barca Barreda Gonzalez de Henao Ruiz de Blasco y Riano żył w latach 1600 — 1681. Jak głosi podanie, przyszedł na świat nieżywy i dopiero kąpiel w kotle (caldero, caldera) z gorącą wodą przywróciła niemowlęciu życie. Po studiach w szkołach jezuickich już jako 22-letni młodzieniec rozpoczął pracę pisarską. Pierwsze sukcesy teatralne młodego poety skłoniły króla Filipa IV do powierzenia mu prowadzenia teatru

TEATR KIELECKI

na Spotkaniach Teatralnych

dworskiego na zamku w Bueni Retiro. W 1651 roku przyjął Calderon klasztorne święcenia kapłańskie, w kilkanaście lat potem został nadwornym kapelanem. Grobowiec Calderona znajduje się w kościele Kongregacyjnym w Madrycie.

Z 400 napisanych przez Calderona sztuk, pozostało 108 i kilkadziesiąt utworów sakralnych. Przez wieki za najsłynniejszą sztukę Calderona uchodzi „Alkad z Zalamei“ (pisane ok. roku 1643), w której ojciec mści krzywdę swej nieszczęsnej córki. Często podejmował poeta tematy historyczne – zarówno związane z dawniejszymi jak współczesnymi mu wydarzeniami (np. w „Schizmie w Anglii“ porusza ten sam temat co Szekspir w „Henryku VIII“, rozpatrując go z krańcowo różnego punktu widzenia). W kształty dramaturgiczne przybiera tematy mitologiczne, religijne, filozoficzne („Życie snem“ albo „Czarodziejski mag“ – nazywany „hiszpańskim Faustem“). Ostatnie lata życia poświęcił Calderon wyłącznie „sztukom duchowym“, w których roztrząsa tematy religijne. Z tych do najznakomitszych należy „Wielki teatr świata“, w którym życie ludzkie ukazane jest jako wielka gra na scenie świata.

Z trójki twórców hiszpańskiego teatru: Lopego de Vega, Tirsa de Molina i Calderona de la Barca potomność najwyższemu oceniła tego ostatniego. Niektórzy historycy literatury stawiają go nawet ponad Szekspirem.

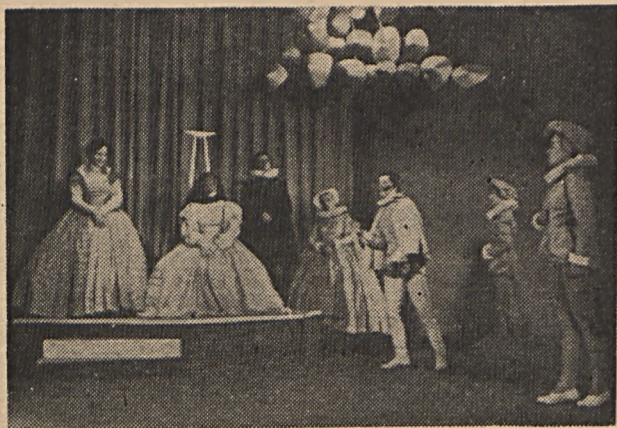
W ramach organizowanych w tym roku po raz pierwszy „Dni Rzeszowa“ urządzono w rzeszowskim Teatrze im. Wandy Siemaszkowej imprezę pod nazwą Spotkania Teatralne – przegląd spektakli teatrów Polski południowej. W Spotkaniach wzięły udział 4 teatry krakowskie (łącznie ze sceną nowohucką), teatr lubelski, tarnowski, oczywiście: rzeszowski i Teatr im. S. Żeromskiego z Kielc.

Artyści kieleccy zaprezentowali na rzeszowskiej scenie (w dniach 20 i 21. VI.) dwa przedstawienia: „Romance o Yermie“ Federika Garcii Lorki i „Dwunastu gniewnych ludzi“ R. Rose i H. Budjuhna. Oba spektakle spotkały się z bardzo gorącym przyjęciem publiczności, która do ostatniego miejsca wypełniła piękną salę (przebudowanego ostatnio gruntownie) Teatru im. Siemaszkowej. Bilety na spektakle kieleckie wyprzedane były kilka dni z góry. W ogóle ten festiwal teatralny spoił się z gorącym zainteresowaniem rzeszowian, toteż władze miejskie zamierzają kontynuować tego typu imprezy i w latach następnych.

Dziękując kierownictwu i zespołowi Teatru im. Żeromskiego za piękne przeżycia artystyczne i wręczając na ręce Haliny Gryglaszewskiej pamiątkową plakietkę z podobizną pierwszej kierowniczki rzeszowskiej sceny, znakomitej artystki, Wandy Siemaszkowej, przedstawiciel kierownictwa teatru zaprosił Teatr im. Żeromskiego do częstszego odwiedzania Rzeszowa, którego mieszkańcy odtąd z wielkim zainteresowaniem i serdecznością witać będą artystów kieleckich.

Radio rzeszowskie przeprowadziło wywiad z kierownikiem artystycznym Teatru im. Żeromskiego, H. Gryglaszewską – rozmawiając zarówno na temat linii artystycznej kieleckiego teatru, jak i jej roli Yermy, która zdobyła pełne uznanie rzeszowskich widzów i recenzentów,

Na naszych scenach:

WILIAM SZEKSPIR
WIECZÓR TRZECH KRÓLI

REŻYSERIA: JADWIGA MARSO
SCENOGRAFIA: JAN GOLKA

R. ROSE i H. BUDJUHN

DWUNASTU GNIEWNYCH LUDZI

REŻYSERIA: HALINA GRYGLASZEWSKA
SCENOGRAFIA: TERESA TARGOŃSKA

OBSŁUGA PRZEDSTAWIENIA
KIELCE **RADOM**

SUFLER

Romualda Kamińska Eliza Krupska

BRYGADIER SCENY

Bolesław Pobocho Mieczysław Wulczyński

REKWIZYTOR

Jan Kubicki Stefan Sokołowski

ŚWIATŁO

Stefan Dudzic Mieczysław Stypiński
Edmund Pomarański Janusz Stolarski

KOSTIUMY WYKONANO POD KIERUNKIEM

Bronisławy Borowikowej
Kazimierza Szymańskiego

**PRACE STOLARSKIE WYKONANO
POD KIERUNKIEM**

Zbigniewa Karysia

Prace perukarskie — Helena Matejska

Prace malarskie — Marian Sztuka

Prace modelarskie — Edward Morek

Prace tapicerskie — Jan Staniec

Kierownik techniczny — Piotr Wollenberg

CENA 3 zł

186AN.

Algotyński 51.